

UTVIDGA SJÖGRÄNSEN!

Av fil. kand. JÖRGEN BOYE

Inga hinder bör föreligga för att Sverige snarast utvidgar territorialhavsbredden från nuvarande fyra till sex distansminuter, hävdar fil. kand. Jörgen Boye. Såväl invasionsförsvaret som skyldigheten för en neutral stat att i händelse av krig skydda all sjöfart utgör viktiga skäl för en utvidgning. Därtill kommer att det främmande kustspionaget skulle försvåras.

Flera frågor av vital betydelse för vår försvarsförmåga kräver snar lösning. Den försvarsberedning som nu arbetar sysslar med försvarets anslagsram för kommande fyraårsperiod. Socialdemokraternas tidvis taktiskt betingade agerande i försvarsfrågan synes dock komma att försvåra, för att inte säga omöjliggöra en uppgörelse över

partigränserna. Vi kan således se fram mot tider av intensifierad och partipolitiserad försvarsdebatt. Frågor som t. ex. utrikes- och säkerhetspolitisk målsättning kontra försvarets anslagsramar men även ett eventuellt införlivande av taktiska kärnladdningar i försvaret, torde därvid komma att stå i debattens centrum. En annan försvarspolitiskt betydelsefull fråga som under senare tid aktualiserats med jämna mellanrum är territorialvattengränsens läge. Denna gräns går för svensk del sedan år 1779 fyra distansminuter (7 408 m) utanför kusten och avgränsar det territorialhav varöver kuststaten enligt gällande havsrättskonvention äger suveränitet.

Territorialhavets bredd kan sammanhålla intimt, som senare skall visas, med våra möjligheter att stå utanför en konflikt i Europa. Inledningsvis kan nämnas dess stora betydelse för invasionsförsvaret och vår folkrättsliga skyldighet att skydda egen och utländsk sjötrafik på svenskt territorialvatten. De erfarenheter av flottans beredskapstjänst som dåvarande kommandörkaptenen, sedermera ami-

ralen och marinchefen Stig H:son Ericson framförde i denna tidsskrift nr 1/1943, tyder på att ett bredare territorialhav väsentligt hade underlättat flottans betydelsefulla verksamhet under krigsåren. Naturligtvis kunde man inte under rådande förhållande göra anspråk på ett vidare vattenterritorium i det krigshärjade Östersjön, men i nämnda artikel framgår tydligt vilka svårigheter man hade att brottas med vad gällde sjöfartsskydd och övningsverksamhet. Efter kriget har ju också framkommit vilka piratdåd som de krigförande ägnade sig åt *på svenskt vatten* både mot svenskt och utländskt tonnage. Det faktum, att vi dessutom tvingades hävda endast tre distansminuters territorialhav under krigsåren underlättade sannoligen inte ansträngningarna att skydda sjöfarten och upprätthålla ett avskräckande invasionsförsvar.

Frågan om en eventuell utvidgning av territorialvattengränsen måste således lösas i fredstid. Möjligheterna till en positiv lösning synes goda; frågan är inte direkt partipolitiserad, folkrättsliga hinder kan inte längre anses föreligga och från både militärt och civilt håll har rests krav på en utvidgad gräns. Chefen för marinen har senast i november 1964 ånyo framhållit nödvändigheten av denna åtgärd och liknande rekommendationer har framförts av Sveriges Fartygsbefälsförening. Från studentpo-

litiskt håll har frågan aktualiserats av föreningen Högerstudenterna och Sveriges Konservativa Studentförbund. Enighet råder om att den ökning som bör företagas skall innebära att gränsen förläggs sex distansminuter (11 112 m) utanför kusten. Detta är en mycket moderat ökning som marinchefen också framhåller i en intervju i tidningen *Arbetet* 1965. I Östersjön förekommer territorialhavsbredder på mellan tre och tolv distansminuter. Sverige och Finland hävdar f. n. fyra distansminuter, Danmark, Polen och Tyskland tre samt Sovjet inkluderande de baltiska staterna tolv.

Skäl för utvidgning

Vilka är då skälen till att vi bör utvidga vårt territorialhav? För att börja med rent försvarsbetingade faktorer så skulle invasionsförsvaret få ett helt annat djup genom att de defensiva mineringarna kan placeras längre ut och göras bredare i de kustområden som bedöms särskilt hotade i ett skärpt läge. Fienden tvingas röja sin identitet och sina avsikter tidigare och det skärgårdsbaserade kustartilleriförsvaret får längre verkningstid. Hotet från ubåtar, som av marinledningens bedöms allvarligt redan under neutralitetstillstånd, kunde nedbringas. Dessa tvingas operera längre ut från kusten och den livsviktiga sjöfarten på kusten underlättas. Kuppförsvaret stärks ytter-

ligare när en framryckning genom massiva minfält tar lång tid i anspråk.

Dessa rent försvarsbetingade faktorer torde komma att få ökad betydelse. Den pågående maktförskjutningen i Östersjön irriterar ryssarna i allt högre grad och får icke heller från svensk sida negligeras. Västtysklands sjömakt växer sig allt starkare. Denna har att i samarbete med danska flottan kontrollera Östersjöutloppen i krigstid genom det 1962 inrättade NATO-kommandot COMBALTAB. Östblocket har genom sin relativa avskildhet från världshaven stora baseringsproblem för sina sjöstridskrafter. I ca tolv östersjöbaser håller Sovjet en flotta som till storlek och sammansättning till stor del är avsedd för operationer på världshaven och som följaktligen före och efter ett krigsutbrott i Europa måste ut ur Östersjön. I medvetande om detta ägnar NATO genom COMBALTAB följaktligen stor uppmärksamhet åt östersjöutloppen. Därtill kommer den allt större sovjetiska handelsflottans betydelse och inte minst de till kusten nyanlagda oljepipelines från det inre av landet. Maktförskjutningen i Östersjön, sett mot bakgrund av dess otvivelaktigt stora strategiska betydelse för hela östblocket, kan således i ett tillspetsat läge innebära att man från sovjetisk sida på ett eller annat sätt söker tilltvinga sig dispositionen av

östersjöutloppen. Därvid kommer Sverige i ett mycket känsligt läge. Stort ryskt intresse för den svenska östersjökusten och Gotland avspeglar sig också i en i Moskva nyligen utgiven utrikespolitisk broschyr. I denna hävdas, att *Västtysklands* intresse för svenskt östersjöterritorium kan medföra att man vid ett krigsutbrott kommer att försöka tilltvinga sig baser på Gotland och fastlandet. Från vems sida krav än uppställs på t. ex. dispositionsrätt över svenska delen av Öresund eller baser på Gotland i "maktbalansens och Sveriges intresse", måste vi kunna agera kraftfullt. Vårt försvar måste ha en tillräckligt avskräckande effekt eller i värsta fall styrka att avvärja en kustinvasion. Försvarsförberedelser av olika slag måste företas i fredstid och i synnerhet en sådan åtgärd som en utvidgning av territorialvattengränsen.

Ett andra viktigt skäl till denna utvidgning utgör omsorgen om handelsjöfarten. Av vår utrikeshandel går närmare 98 % sjövägen. I den mån denna livsviktiga handel kan genomföras under krig eller neutralitetstillstånd, måste de allt större handelsfartygen tillförsäkras möjligheter att färdas på svenskt vatten innanför minspärrarna. Eftersom våra örlogsfartyg icke kan operera på tillfredsställande sätt innanför nuvarande fyramilsgräns, försvåras eller omintetgörs deras uppgifter i sjöfartsskyddet. Folk-

rättsligt åligger det nämligen en neutral stat att skydda *all* sjöfart, således även främmande staters, som färdas på dess territorialvatten. Om vi misslyckas med denna uppgift, kan en krigförande part hävda att vi är oförmögna att upprätthålla neutraliteten och ta detta till förevändning för en aktion mot oss. Chefen för marinen har i detta sammanhang yttrat: "Vad vi saknar är helt enkelt geografiskt utrymme att på svenskt vatten kunna skydda där framgående sjöfart mot olika former av angreppshandlingar utifrån sjön. Den neutrala staten kan ju endast i princip insätta sina maktmedel innanför egen sjögräns". De sänkningar av ett antal handelsfartyg som 1942 ägde rum på svenskt vatten skulle avsevärt försvårats om territorialhavet varit bredare, hävdar man på marint håll.

Kustspionaget

Den egentliga anledningen till att hela denna fråga om territorialgränsen aktualiserats i press och även hos vederbörande myndigheter, har väl varit ett flertal uppmärksammade fall av kustspionage under senare år. Det är betecknande att det överväldigande största antalet kränkningar av sjögränsen sker från rysk sida. I denna verksamhet utnyttjas olika typer av fartyg — fiskebåtar, handelsfartyg och örlogsfartyg. Man följer stän-

digt och närgånget svenska marina övningar, bedriver telespaning, utforskar kustbefästningar och skaffar upplysningar som underlättar ubåtsoperationer. Typiskt koncentreras denna verksamhet oftast till vissa strategiska kustavsnitt. Sedan tre år tillbaka ligger t. ex. ett ryskt örlogsfartyg dag och natt hela året uppankrat fem till tio distansminuter utanför Simrishamn. Dess uppgift är att kontrollera sjötrafiken i östersjöutloppen. Telespaning och hydrografiska mätningar utgör också en viktig del i "kunskapandet" som, kan man utgå ifrån, även i hög grad drabbar oss. Det ökade antalet *upptäckta* fall av gränskränkningar talar sitt tydliga språk och måste åtgärdas. En utvidgning av sjögränsen skulle hålla denna främmande underrättelseverksamhet på anständigt avstånd från kusten. Chefen för marinen förordar bl. a. därför en sexmilsgräns. Detta leder inte till några marina omdispositioner och kräver inte heller utökat fartygsbestånd; fullföljandet av Marinplan 60 är dock en förutsättning, vilket emellertid även gäller bevakningen av nuvarande fyramilsgräns. Påpekas bör dock i detta sammanhang, att avsedda medel för de projekterade 8 motorkanonbåtarna innefrusits samt att bristen på för sjöfartsskydd lämpliga enheter blir synnerligen stor de kommande åren.

Inga hinder

Föreligger då några hinder för att föreslagen utvidgning av territorialvattengränsen genomförs? Förutsatt att inte regeringspartiet agerar partitaktiskt i denna vitala fråga torde inga hinder föreligga. Invändningar har förekommit från fiskerihåll; repressalier från andra stater befarades. Sedan nu avtal slutits om upprättandet av speciella fiskezoner i Skagerack — oberoende av territorialvattengränserna — är nu dessa farhågor eliminerade. Folkrättsligt är numera territorialvattenbredder på upp till tolv distansminuter accepterade. Någon internationell konvention på områ-

det finns ännu inte. Vid de två konferenser i frågan som hållits i Genève 1958 och 1960 nåddes ej full enighet. Sverige har dock vid dessa båda tillfällen anslutit sig till den gängse uppfattningen om sex distansminuter som lämplig territorialhavsbredd. Inga hinder kan därför anses föreligga för den föreslagna utvidgningen och man kan bara uttrycka en förhoppning att nu arbetande socialdemokratiskt dominerade försvarsberedning fattar ett positivt beslut över partigränserna. Regeringspartiets valnderlag kanske därvid utgör en nyttig varning till försvarsnegativisterna i partiet.

Pärmar för årgång 1966

kan rekvireras från Svensk Tidskrifts expedition, tel. 08 - 21 00 49, eller genom insättning av kronor 7: — på postgiro 7 27 44.

Register och titelblad för årgång 1966 kan rekvireras kostnadsfritt från expeditionen (tel. 08 - 21 00 49).